

הרב יעוזר אריאל

טענת בתולים בזמן הזה

ראשי פרקים:

- א. נאמנות הבעל להפחית מכתובתה
  1. נאמנות בטענת פתח פתוח, וטענת דמים
  2. נאמנות על הפסד עיקר הכתובה בלבד
- ב. נאמנות הבעל כשאשתו בוגרת
  - ג. טענת דמים בזמן הזה
    1. השפעת השינוי בגיל הנישואין על טענת דמים
    2. בירור שיטת המגיד משנה
  - ד. טענת פתח פתוח בזמן הזה
  - ה. נימוקים נוספים להעדר טענת בתולים בזמן הזה
    - ו. בדיקת הבתולים על ידי רופא
    - ז. האם שימוש בטמפונים יכול לעשות אשה 'מוכת עץ'?
    - ח. האפשרויות של טענת בתולים בזמן הזה
    - ט. חיוב חתן בקריאת שמע בימינו, בהיעדר טענת בתולים
    - י. הריון מביאה ראשונה
    - יא. מסקנות

בעל שנשא אשה ולא מצא לה בתולים וכתוצאה מכך גרשה, האם יכול להפסידה את כתובתה בזמן הזה?

הבעל נאמן לטעון טענת בתולים על אשתו, אם התקיימו תנאים מסוימים שיבוארו בהמשך המאמר. חלק מתנאים אלו השתנו בדורנו. ניתן למנות שלושה שינויים עיקריים¹:

א. גיל הנישואין עלה – לפי תקנת הרבנות הראשית אין לשאת אשה מתחת לגיל שבע עשרה.

ב. השתנתה צורת הטיפול ההיגיני בתקופת הווסת. כתוצאה משינוי זה, מתקבלים בזמן הזה, מימצאים רפואיים שונים על מצב הבתולים².

ג. חלה פירצה באורחות המוסר ובגדרי הצניעות של חלק מהציבור.

לפיכך יש לברר, מהם ההשלכות של שינויים אלו על טענת הבעל על היעדר הבתולים?

1. מתקופת רבנו גרשום מאור הגולה, חל שינוי נוסף – שאין לגרש אשה כעל כרחא. על גירושין בעל כרחא בטענת בתולים בזמן הזה – ראה במאמר: "גירושין וקידושין חדשים כתוצאה מטענת בתולים", שיופיע אי"ה כספר "תורת המשפט" – בהוצאת כותב השורות.
2. תודתי נתונה לרב יואל וד"ר חנה קטן (רופאה גינקולוגית), שהאילו לעבור על המאמר ולהעיר הערות רפואיות, הערותיהם מובאות בגוף המאמר.

א. נאמנות הבעל להפחית מכתובתה

1. נאמנות בטענת פתח פתוח, וטענת דמים

במסכת כתובות (ט, ב) נאמר: "אמר רב יהודה אמר שמואל, האומר פתח פתוח מצאתי, נאמן להפסידה כתובתה". בהמשך הסוגיא (שם י, א) מובא הנימוק להלכה זו:

"אמר רב נחמן: חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתיים ולא למנה מנה, והם האמינוהו, שאם אמר פתח פתוח מצאתי, נאמן. אם כן מה הועילו חכמים בתקנתם? אמר רבא: חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה".

הלכה זו אמנם נאמרה על טענת פתח פתוח, אבל היא כוללת גם טענת דמים, והבעל נאמן גם כשטוען שלא מצא דם אחרי הבעילה, כמבואר בגמרא (שם, י, ב): "ההוא דאתא קמיא דרבן גמליאל הזקן, אמר ליה, בעלתי ולא מצאתי דם". בגמרא שם הובא עוד מעשה דומה על טענת דמים. כך גם נפסק בשולחן ערוך (אהע"ז, סח, ג, ה).

בתקופות קדומות היו מקומות, שנהגו להביא שושבינים לבית החתן והכלה, שנמצאו בחדר אחר. הימצאותם נועדה למנוע מצב שהבעל או האשה יחביאו את הסדין, כדי לטשטש את המימצאים שעל הסדין – אם נמצא דם עליו או שלא נמצא עליו דם, ויטענו טענות שקר. במקומות אלו אם הבעל לא העמיד עדים חוששים שהבעל הערים, כמובא במסכת כתובות (יב, א):

"בראשונה היו מעמידין להם שני שושבינין – אחד לו ואחד לה, כדי למשמש את החתן ואת הכלה בשעת כניסתן לחופה, ובגליל לא היו עושין כן... וכל שלא נהג כמנהג הזה, אינו יכול לטעון טענת בתולים".

לדעת רב אשי יש לתקן את גירסת הברייתא ולהגיה "כל שלא מושמש", כלומר: כל בעל שלא נבדק על ידי העדים שלא העלים את הסדין, אינו נאמן בטענת בתולים.

לדעת רבנו תם (ראה רא"ש, שם, יט) וריב"ם (ראה רא"ש, שם, כה) רב אשי חולק על רב נחמן (שאמר, שהבעל נאמן בטענת פתח פתוח, שם, יא), כי לדעת רב אשי אין לבעל נאמנות מכח חזקה, אלא רק מכח בדיקת העדים. על כן, אם לא נבדק על ידי העדים – אינו נאמן לטעון טענת בתולים. כך גם כתב בחידושי הרי"ם (אהע"ז, סח, ה).

אבל רבנו חננאל (ראה רא"ש שם וקרבן נתנאל אות י) והרא"ש (שם יט) כתבו, שרב אשי אינו חולק על דעת רב נחמן; אלא רק במקום שנהגו להעמיד עדים והבעל שינה ולא העמיד עדים – חושש רב אשי שהבעל העלים את הסדין, לפיכך אינו נאמן בטענתו. כדעה זו פסקו הרבה ראשונים: בעל המאור, הרשב"א, המאירי והטור (אהע"ז סח), וכן כתב הים של שלמה (שם לח, ראה גם אוצר הפוסקים סח, ח, אות ג). גם השולחן ערוך (אהע"ז סח, סג) פסק:

"אם מנהג המקום להעמיד עדים למשמש שלא ינהגו מנהג רמאות, ואירע הדבר שלא העמידו עדים, אינו יכול לטעון טענת בתולים."

עולה מדברי השולחן ערוך, שאינו נאמן לטעון טענת בתולים רק אם מנהג המקום להעמיד עדים, אבל במקום שאין מנהג – הבעל נאמן בטענתו, כדעת רב נחמן.

2. נאמנות על הפסד עיקר הכתובה בלבד

לפי דעת הרי"ף (דף ג, ב) בטענת בתולים האשה מפסידה רק מאתים וזו של עיקר כתובתה, אבל אינה מפסידה את תוספת כתובתה. נימוקו הוא: עיקר כתובתה מדרבנן, על כן רבנן האמינו לבעל להפקיע תקנת חכמים, משום שיש לבעל סיוע מכח חזקה – "אין אדם טורח בסעודה ומפסידה"; אבל תוספת כתובתה נחשבת למתנה שהבעל התחייב לאשתו, ומתנה זו חלה מדאורייתא. על כן אין ביכולת חכמים להפקיע התחייבות דאורייתא, אלא כשקיימת ראייה ברורה (ראה גם שו"ע, אהע"ז סח, ח). הרי"ף (דף ג, ב ד"ה "חזקה") הוסיף לבאר, שהחזקה אינה ברורה "כולי האי" כדי שנפקיע על ידה שעבוד דאורייתא. כדעת הרי"ף פסקו גם הרמב"ם, המגיד משנה והרי"ן (שם). הרא"ש (שם, יח) הקשה על דברי הרי"ף, אבל הסכים עמו להלכה. כך גם הכריעו הטור והשו"ע (סח, ח).

אמנם לדעת הרשב"ם (הובא במרדכי כתובות סי' קלה) והשלטי גיבורים (דף ג, ב) הבעל נאמן להפסיד גם את תוספת כתובתה. אבל הבית שמואל (שם, יט) כתב, שהבעל לא יוכל לטעון קים לי כרשב"ם וכשלטי גיבורים, משום שרוב הפוסקים הכריעו שאינה מפסידה את תוספת כתובתה (ראה גם שו"ע, סז, ה, וחלקת מחוקק סח, א).

יש לברר את דבריו: למה לא יוכל הבעל לטעון קים לי כדעת המיעוט? הרי אין הולכים בממון אחר הרוב! גם הבית שמואל עצמו פסק בכמה מקומות שיכול לומר קים לי כדעת המיעוט (ראה ב"ש פ, ב. קנד, ב. וראה עוד תומים סוף סימן כה – קיצור תקפו כהן, קכג; נתיבות המשפט סוף סימן כה – כללי תפיסה, כ; פתחי תשובה חו"מ, כה, יג)!

יש לפרש את דברי הבית שמואל בשני דרכים:

א. התומים (סוף סימן כה, קיצור תקפו כהן קכג, קכד) כתב, שקבלה בידו, שאין לטעון קים לי כדעת המיעוט, רק אם דעות החולקים הוזכרו על ידי המחבר והרמ"א. אבל כשהמחבר והרמ"א לא הביאו את דעת המיעוט אין לטעון קים לי. התומים מנמק את דבריו: "כיון שהרב והבית יוסף שמו זכרונם אחרי הדלת – אין לחוש לו".

על כן אין לטעון קים לי כדעת הרשב"ם או השלטי גיבורים, כי המחבר לא הביא דעה זו לא בשולחן ערוך וגם לא בספרו "בית יוסף".

ב. גם אם הבית שמואל אינו סובר כדעת התומים – אין לטעון קים לי, אלא רק כשקיים ספק לפי איזו דעה להכריע, אבל כשקיימות ראיות ברורות לדחות את דעת המיעוט – אין לטעון קים לי. בנידון שלפנינו, כתב הבית יוסף, שאפילו הרא"ש שהקשה על הרי"ף מסכים עמו להלכה. כמו כן, הבית יוסף הביא ראיה לדברי הרי"ף מדברי רב נחמן: "חכמים תקנו" – "משמע מדבריו, שמפסידה רק את הממון שתקנו חכמים, אבל לא תוספת".

גם מדברי הרמ"א שהביא את דעת הרשב"ם בדרכי משה (שם) נראה שמסכים להוכחת הב"י ודוחה לגמרי את דעת הרשב"ם. על כן סיים את דבריו "ודלא כרשב"ם". לפיכך נראה לבית שמואל לדחות לגמרי דעה זו.

עם זאת, כתב הבית שמואל שם, שבטענת דמים – נאמן להפסידה אפילו תוספת כתובתה, משום שיש לצרף את דעת הרשב"א (שהובא בר"ן) והמגיד משנה, שרק טענת פתח פתוח נחשבת לטענה גרועה. אבל טענת דמים נחשבת לטענה מעולה, והבעל נאמן להפסידה גם את תוספת כתובתה.

ב. נאמנות הבעל כשאשתו בוגרת

הראשונים נחלקו אם הבעל נאמן לטעון טענת פתח פתוח גם בבוגרת. מחלוקתם תלויה בגירסת הברייתא בכתובות (לו, א): "החרשת והשוטה והבוגרת ומוכת עץ אין להם טענת בתולים". לפי גירסת רש"י, הגמרא שם מחלקת: "אי דקטעין טענת דמים הכי נמי, הכא במאי עסקינן דקטעין טענת פתח פתוח".

רש"י מפרש את החילוק:

"אי דקאמר בעלתי ולא מצאתי דם, ודאי טענה מעלייתא היא. והכא דקתני אין לה טענת בתולים, דקטעין ואמר פתח פתוח מצאתי, ודם לא בדקתי אם נמצא בה אם לאו. בנערה וקטנה – טענה היא, כדאמרינן בפרק קמא; ואע"פ שאין יכול לברר דבריו

בפנינו, אמרינן חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. אבל משבגרה אין רחמה צר כבתחילה, ודומה כאילו פתח פתוח."

מדברי רש"י נראה שגם לבוגרת יש בתולים כמו לנערה, אבל מכיון שהנרתיק מתרחב נדמה לבעל שהפתח פתוח, לפיכך אין הבעל נאמן בטענת פתח פתוח בבוגרת (ראה גם ר"ן שם דף ד, א ד"ה "גרסינן"). אבל בטענת דמים נאמן להפסיד גם את כתובתה של הבוגרת.

גם לדעת המגיד משנה (איסורי ביאה יח, י) אין טוענים על הבוגרת טענת פתח פתוח. אבל נימוקו שונה מנימוקו של רש"י: "שהבוגרת אין טוענין עליה פתח פתוח, שכולן פתחם פתוח."

גירסא הפוכה בסוגיא לר"ח (ראה תוספות שם לו, ב, ד"ה "אי דקא טעין"); זו גם גירסת הרי"ף (שם דף ד, א):

"ומפרקינן – אי דקא טעין טענת פתח פתוח, הכי נמי דיש לה טענת בתולים, דכל בתולה בוגרת פתחה סתום. אלא הכא במאי עסקינן, דאין לה טענת בתולים, דקא טעין טענת דם, דאמרינן האי בתולה היא, אלא שכלו דמיה."

לפי גירסתם, הבעל נאמן לטעון על בוגרת שפתחה פתוח, אבל אין יכול לטעון עליה טענת דמים, כי קיימת אפשרות שבבעילת בוגרת לא יצא דם.

להלכה פסקו הרא"ש, הרמב"ם (אישות יא, ח), הרמב"ן, הר"ן, והרא"ש (שם, כא) כדעת רש"י – שבבוגרת אין לבעל טענת פתח פתוח. וכן פסקו הטור והשולחן ערוך³ (אהע"ז סג, ג):

3. סיכום השיטות:

דעת ר"ח (הובא בכתובות לו, ב תוד"ה אי דקא טעין), וכן גירסת הרי"ף (שם ד, א), וגירסת הערוך (ערוך פתח), וכן היתה גירסת הספרים הראשונים (תוס' שם), וכן דעת רב האי גאון (הובא ברמב"ן בשטמ"ק כתובות לו, א ד"ה ה"ג וכן גרש"י), וכן דעת הר"ש משאנ"ץ (ספרא פרשת אמור ויש פרשתא א הלכה יא), תוס' ר"י הלבן (כתובות ט, א, ד"ה האומר), תוס' רי"ד (כתובות, ט, א), אר"ז ח"א סי' תשמז, הרשב"א (תורת הבית ב"ז ש"ב) המאירי (כתובות ו, א; ט, א; י, א; לו) ורבנו ירוחם (מישרים, נתיב כג, ח"ה) שבוגרת אין לה טענת דמים אך פתחה סתום. וכן דעת הראב"ה, האגודה ור"ת (הובאו באוצר הפוסקים סי' סח). דברי הגמרא ביבמות נט, א, "פרט לבוגרת שכלו בתוליה" והירושלמי יבמות (פ"ו ה"ד) "... בוגרת כלו בתוליה במעיה, מוכת עץ יצאו בתוליה לחוץ" מתאימים מאד לשיטה זו. לעומתם דעת רש"י (כתובות לו, ב, ד"ה ה"ג אי דקא טעין), הרמב"ם (הלכות אישות פרק יא והלכות כתובות פרק יא) הרא"ש (כתובות פרק א' סי' כא), הרמב"ן והר"ן שם, הרא"ה (בדק הבית ב"ז ש"ב ד"ה בענין בוועל את הבתולה), הריב"ש (שו"ת הריב"ש סי' קצו) הטור והשו"ע (אבהע"ז, סח, ג) שבוגרת פתחה פתוח אך יש לה טענת דמים. דברי הירושלמי "בוגרת כחבית פתוחה" (כתובות פ"א ה"א - ג' ע"א ברפוס וילנה) מתאימים מילולית לשיטה זו. -- הערוך.

”ב' סימנים יש לבתולה, האחד – דמים שותתים ממנה בסוף ביאה ראשונה. והשני – דוחק שנמצא בה בביאה ראשונה בשעת תשמיש. טענת דמים ישנה בין בקטנה בין בגדולה. אבל טענת פתח פתוח – אינה טענה בכוגרת“⁴.

ג. טענת דמים בזמן הזה

1. השפעת השינוי בגיל הנישואין על טענת דמים

לעיל הבאנו את דעת רוב עמודי ההוראה על פיהם פסק השולחן ערוך⁵, שהבעל נאמן לטעון טענת דם בתולים גם בכוגרת. נערה עוברת לשלב הבגרות ששה חודשים אחרי שהביאה סימני נערות, ועל פי רוב הנערה נעשית לבוגרת בגיל שתיים עשרה וחצי (ראה קידושין עט, א ורמ"א יו"ד רלד, א). יש לברר, האם גם בזמן הזה, שהנשים נישאות בגיל מבוגר יותר, ניתן לטעון טענת דמים? או שמא בגיל זה לא ניתן לטעון טענת דמים, משום שככל הידוע לנו – בגילאים מבוגרים אפשר שלא ימצא דם?

בשו"ת ראש אריה (סי' כ, ראה אוצר הפוסקים אהע"ז, סח, סעיף ג, ס"ק יא, ד) כתב:

”אלא שאצלנו נושאים לאחר כ' שנה, ועל כן בזה אפשר שלכולי עלמא ליכא אצלם לא טענת פתח פתוח ולא טענת דמים, שאצלם לא שכיח כלל; שהרי עיין בנדה (עד, ב) שקטנה נותנים לה דם בתולים עד שתחיה המכה, ובנערה – ד' לילות, ובכוגרת – לילה אחת. אלמא שפוחתת מדם והולכת, וממילא אם בגרה הרבה אפשר שליכא דמים אצלה כלל, וממילא אצל השאלה שאצלנו, שהיתה בת עשרים וארבע שנים, על כן אפשר ודאי לסמוך שחפהו שכבת זרע.“

גם בשו"ת זכרון יעקב (סי' כה, ראה אוצר הפוסקים שם אות ג) כתב שיתכן שבוגרת בזמן הזה אין לה טענת בתולים, מנימוק דומה:

”אשר כמה פעמים נבחנו הדבר, כי בכוגרת דמיה מועטין מאד, שפעמים אין בסדין רק כמה טיפים קטנים, וגם לפעמים אפילו מראה דם אין בה, רק קצת מראה; וכי כזונות נעשה את כולם? ! “

4. ראה: ד"ר אורי לוי, טענת דמים ופתח פתוח בכוגרת – הלכה ומציאות, לעיל עמ' 379-387. -- העורך.

5. כמבואר בהקדמת הבית יוסף.

אלא שהסתפק אם מצב זה היה קיים גם בזמן חז"ל, כי לדעתו "אפשר שנשתנה הטבע". על כל פנים בכל הנוגע לזמן הזה, גם לדעתו מצוי פעמים רבות שאין לבוגרת דמים, אלא שבדבריו לא מבואר ההבדל בין בוגרת צעירה לבוגרת מבוגרת (בעוד שבשו"ת ראש אריה שהוכא לעיל מובא חילוק זה).

נוסף על האמור, כותב הטורים בקש מהרב יואל וד"ר חנה קטן חוות דעת רפואית. להלן חוות דעתם:

"ברוב המקרים, גם לבתולה מבוגרת יש קרום בתולים, אלא שהפתח שקיים אצל כל נערה בקרום הבתולים שלה – כדי לאפשר לדם הנדה לצאת מגופה – גדל אצלה הרבה פעמים בצורה משמעותית."

עוד נאמר באותה חוות דעת:

"דם הבתולים נובע אך ורק מקריעת קרום הבתולים, שהוא עור [”רקמת חיבור”] דק, שיש בו כלי דם קטנים. באופן טבעי – ככל שהקריעה קטנה יותר, כגון שהפתח בקרום גדול למדי גם לפני התשמיש הראשון עקב גילה של הנבעלת... יתכן שהקרע בבעילה הראשונה יהיה מינימלי... לא יצא דם כלל ואף לא יהיה כאב – עקב ההרחבה הקטנה של הפתח שאינה משמעותית... זה נכון אצל בוגרות רבות, אבל לא אצל כולן – אצל הרבה בוגרות יש קריעה ממשית של קרום בתולים בתשמיש הראשון, לפעמים מלווה בכאב חזק ובדימום משמעותי."

לפי חוות דעת זו עולה, שכשהנערה מתבגרת – הולך ומתרחב פתח דם הנדות שבקרום הבתולים שלה, וקיימת אפשרות שלא ימצא דם בבעילה. הרב יואל קטן הוסיף באותה חוות דעת הערה על שיטת רש"י: "לכאורה, הדברים אינם מתאימים עם שיטת רש"י, שאינו מבדיל בין בתולי הבוגרת והנערה, ומסביר שההבדל הוא רק בהרגשה של הבעול – שנדמה לו שפתחה פתוח מתוך כך שכל איזור הנרתיק מרווח יותר."

ניתן להוסיף על דבריו ולשאול: כיצד מתיישבים דברי רש"י ופסק השו"ע, שניתן לטעון טענת דמים על בוגרת? הרי לפי חוות דעת זו עולה, שהבוגרת עלולה שלא למצוא דם בבעילה, משום שהפתח מתרחב בגיל הבגרות!

אמנם אפשר לישב את פסק ההלכה בשלחן ערוך על פי מה שכתוב בשו"ת זכרון יעקב (הובא לעיל ג, 1) שהטבע השתנה. אבל אין צורך בכך; יש ליישב את דברי רש"י ואת ההלכה בשולחן ערוך על פי המציאות הידועה

לנו על מצב הבוגרות (ראה גם בשו"ת ראש אריה שהובא לעיל). מכיון שפתח דם הנידות הולך ומתרחב עקב גילה של הנבעלת, נראה שיש לחלק את הבוגרות לשתי קבוצות גילאים:

א. בוגרת צעירה – החל מגיל 12 וחצי עד גיל 16-18.

ב. בוגרת מבוגרת – מגיל 16 או 18 ומעלה.

הבוגרת הצעירה – פתח דם נידתה מתחיל להתרחב בגיל 12 וחצי, אבל בגיל זה עדיין אין הפתח מתרחב מספיק, על כן יש לה טענת דמים, כי כתוצאה מקריעת קרום הבתולים צפוי שיצא ממנה דם. מה שאין כן בוגרת מבוגרת, שהפתח שבקרום הבתולים שלה רחב יותר – אין לה טענת דמים, כי אפשר שכתוצאה מהתרחבות פתח דם הנדות אין יוצא דם בבעילתה.

יש לציין את העובדה, שבתקופות קדומות נהגו להשיא את הבנות עוד לפני הגיען לגיל בגרות, וכך היתה הדרך הישרה, כמובא במסכת יבמות (סב), (ב): "והמדריך את בניו ובנותיו בדרך ישרה ומשיאן סמוך לפרקן – עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך". "כך גם נאמר במסכת פסחים (קיג, א): "בתך בגרה, שחרר עבדך ותן לה."

על כן ההלכה, שיש לבוגרת טענת דם בתולים, נאמרה על אשה שנישאה בשעה שהגיעה לפרקה בהיותה נערה כמקובל בזמן חז"ל, או אף בגיל מבוגר קצת יותר – בהיותה בוגרת צעירה. אבל בוגרות מבוגרות – יש מהן שאין להם דם בתולים.⁶

לפי האמור לעיל, נראה ליישב גם את שיטת הרא"ש והטור:

הבית שמואל (סח, ג) הקשה, שלכאורה הרא"ש סותר את דבריו: במסכת כתובות (פרק א, כא) פסק הרא"ש, שבוגרת יש לה טענת דמים – "דכל הבוגרות יש להם דמים". מאידך במסכת נדה (פרק י, א) פסק שהנושא בוגרת בועל בעילת מצוה ופורש, משום דם בתולים. הרא"ש הוסיף:

"ואע"פ שאין לה טענת בתולים, מכל מקום דכיון דיש בוגרת שיש לה בתולים – לא פלוג, וצריך לפרוש אפילו לא מצא דם."

לפי דבריו במסכת נדה משמע שלבוגרת אין טענת בתולים, דהיינו טענת דמים, שהרי דבריו עוסקים שם בדם בתולים, ונימוקו הוא שלא כל הבוגרות יש להן בתולים, אלא רק לחלק מהבוגרות יש בתולים; בניגוד לדבריו במסכת כתובות שכתב שכל הבוגרות יש להן דמים!

6. חילוק בין גילאים שונים של בוגרות הובא כבר בר"ש משאנ"ץ (ספרא, אמור ריש פרשתא א, הלכה יא), אך הדברים שם הם לשיטתו כדעת הרי"ף והר"ח שבוגרת פתחה סתום, והר"ש מחלק בין בוגרת צעירה שפתחה סתום לבין בוגרת מבוגרת שפתחה פתוח. -- העורך.

סתירה זו נמצאת לכאורה גם בדברי הטור (יו"ד קצג) שכתב כדברי הרא"ש, שיש לפרוש אחרי בעילה ראשונה בכל בוגרת משום שיש בוגרות שיש להן דמים, ומאידך פסק (אהע"ז, סח) שיש טענת דמים גם בבוגרת!

לפי המציאות הידועה על מצב הבוגרות, יש ליישב את קושית בית שמואל: בוגרת צעירה בתחילת ימי בגרותה – יש לה דם בתולים; אך ככל שהנשים מתבגרות יותר הולך הפתח שבקרום הבתולים ומתרחב. על כן מצויות בוגרות, מגיל שש עשרה או שמונה עשרה ומעלה, שאין להם דם בתולים. לפיכך טענת דמים אפשר לטעון רק על בוגרת צעירה, אבל על בוגרות מבוגרות – כתבו הרא"ש והטור שאין להם טענת בתולים⁷, כי רק לחלק מהנשים בגיל זה יש קרום בתולים מלא, וממילא גם דם בתולים. עוד הוסיפו הרא"ש והטור, שגם בבוגרות אלו צריך הבעל לפרוש אחרי הבעילה הראשונה אפילו לא מצא דם, משום שיש בוגרות שיש להן דם, לפיכך חכמים לא חילקו.

עולה מכאן, שבזמן הזה, שהנשים נישאות החל מגיל 17 על פי תקנת הרבנות הראשית, אין אפשרות לטעון עליהן טענת דמים, כי בגיל זה קיימת אפשרות שלא ימצא להן דם בתולים⁸.

2. בירור שיטת המגיד משנה

בפרק ב לעיל הובאה שיטת המגיד משנה, שכתב על הבוגרות "שכולן פתחו פתוח". מאידך, בחוות הדעת שהובאה בפרק ג לעיל נאמר – ש"דם הבתולים נובע אך ורק מקריעת קרום הבתולים"! לכאורה יקשה על המגיד משנה: כיצד אפשר לטעון על הבוגרות טענת דמים, הרי אם פתחו פתוח ואין להן קרום בתולים – מהיכן יצא הדם?

נראה שההסבר לדבריו שאמנם הפתח מתרחב אצל בוגרת צעירה, אבל לא לגמרי; על כן הבעילה גורמת לקרע בבתולים, ויוצא דם. לפיכך יש לה טענת דמים כשלא מצא דם, אבל אי אפשר לטעון נגדה טענת פתח פתוח; משום שלדעתו קיימת אפשרות שהבועל את הבוגרת לא ירגיש שנקרעו הבתולים, על אף שהם עדיין קיימים, כי כתוצאה מהתרחבות הפתח – הבעל לא הרגיש בחיכוך המועט שגרם ליציאת הדם⁹.

7. אך צ"ע סתימת דבריהם באהע"ז, סח, שם הטור והשו"ע לא חילקו לדינא בין בוגרת צעירה לבוגרת מבוגרת, ואם אכן נקטו בשיטה זו היה עליהם לחלק במפורש שאין טענת דמים בבוגרת מבוגרת להפסידה כתובתה (סעי' ח') או לאוסרה כאשת כהן (סעי' ז). -- העורך.

8. ראה בפרק ה להלן נימוקים נוספים על אי יכולת הבעל לטעון טענת דמים בזמננו.

בדרך זו, ניתן לבאר הלכה נוספת, שכתב המגיד משנה (שם): לפי שיטתו – הבעל נאמן לטעון טענת פתח פתוח על נערה, גם אם הבעל מודה שנמצא דם בבעילה¹⁰.

הפוסקים האחרים (רש"י ותוספות כתובות, ט, ב, ד"ה האומר) נחלקו עליו, וכך גם נפסק בשולחן ערוך (אהע"ז, סח, ו, וראה חלקת מחוקק שם, ו), משום שהרי זה תרתי דסתרי: אם נמצא דם – הרי זו הוכחה שכתוליה שלמים ולא נבעלה לפני כן.

אבל לדעת המגיד משנה ניתן להבחין בפתח פתוח כשהנערה נבעלה קודם לכן, משום שבדרך כלל פתחה צר, וזו כיון שפתחה רחב בודאי נבעלה קודם לכן.

נראה שלדעת המגיד משנה הדם שיצא בבעילה אמנם מהווה הוכחה שנשארו לה קצת בתולים, אבל מכיון שהיא עדיין נערה הבעל הרגיש שהיא בעולה מכיון שפתחה רחב. מבחינה זו מצבה של נערה שנבעלה דומה למצב הבוגרת, שיש לה עדיין בתולים, ומאידך קיימת אפשרות שהבעל יטעה ויהיה סבור שהיא בעולה לפי דעת המגיד משנה, משום שכל הבוגרות הפתח שבקרום בתוליהם רחב¹¹.

ד. טענת פתח פתוח בזמן הזה

על פי תקנת הרבנות הראשית וחוק המדינה, אין אשה יכולה להנשא מתחת גיל שבע עשרה. על כן בזמן הזה אין הבעל יכול לטעון טענת פתח פתוח; שהרי לפי שיטת רוב הפוסקים ופסק השו"ע אין הבעל יכול לטעון

9. מבחינה רפואית ניתן להסביר זאת כך: בבוגרת, קרום הבתולים קיים, אך הפתח בקרום מזרחי יחסית לפתח נערה, וגמישות הקרום גבוהה יותר כך שהבועל איננו מרגיש בד"כ את הלחץ הטבעתי של הקרום. אולם לחץ נקודתי מוגבר על איזור מסויים של הקרום יכול להביא לקריעתו של הקרום שם, ואז יהיה דימום (מבחינת קרום הבתולים זהו אכן המצב הרפואי האמיתי בבוגרת).

10. ראה הערה קודמת. את דברי המ"מ ניתן להבין מבחינה רפואית כך: טענת פ"פ בנערה היא שלא הורגש הלחץ הטבעתי של קרום הבתולים הקיים בכל נערה, והעדר הלחץ בנערה מעיד על קריעה קודמת של הקרום. לדעתו של המ"מ הדימום שמופיע למרות הפתח הפתוח איננו שונה במקרה זה מדימום חוזר של בתולה בכיאות חוזרות. דימום המוזכר במשנת נדה ריש פ"י, שלדעת בית הלל היא עשויה לדמם גם בארבעת הלילות שאחרי הביאה הראשונה. -- העורך.

11. מבחינה רפואית יש הבדל. בתולה שנבעלה הלחץ הטבעתי נעלם עקב הקרע של הקרום. אך לפעמים ניתן עדין להרחיב את הקרע או להביא לקרעים נוספים שידממו. בבוגרת הקרום שלם ללא קרע, אך הלחץ הטבעתי נעלם עקב הגדלת הפתח בקרום והגדלת הגמישות שלו, הבאים עם ההתבגרות. -- העורך.

פתח פתוח על בוגרת, משום שהנרתיק מתרחב – כדעת רש"י, או משום שפתח דם נדחה מתרחב למדי – כדעת המגיד משנה¹².

גם לפי דעת הר"ח והרי"ף, שהבעל נאמן בטענת פתח פתוח של בוגרת, אין הבעל נאמן אם זו בעילתו הראשונה, כי לפי תירוצו של רב אחאי (כתובות י, א) יש לחלק בין בחור לנשוי. וכן פסק הרמ"א (סח, ו):

"יש אומרים דטענת פתח פתוח לא יוכל לטעון רק נשוי, אבל בחור לא; ואדרכא מלקין אותו כשטוען כך, דמאחר שלא היה נשוי מתחילה אינו בקי בכך".

לפי זה, אם הבעל ציית דינא ושומר אורחות מוסר וצניעות, ולא היה נשוי מקודם לאשה אחרת, יש להחזיקו בחזקת כשרות שמן הסתם לא בעל לפני כן אשה אחרת ואינו בקי בהרגשת בתולים, לפיכך אינו נאמן בטענת פתח פתוח.

אולם גם אם הבעל לא ציית דינא ואינו שומר אורחות מוסר וצניעות, ולכן יתכן שהוא בקי בטענת פתח פתוח – אין טענה זו מועילה בדורנו. כי לפי המציאות הידועה, ככל שהבוגרת הולכת וגדלה – הולך ומתרחב הפתח שבקרום בתוליה¹³. על כן יש לצמצם את מחלוקת רש"י ור"ח רק בבוגרת צעירה: לדעת רש"י – אין לה טענת פתח פתוח משום שהנרתיק מתרחב, ונדמה לבעלה שאין לה בתולים. לעומת זאת לדעת ר"ח – בעל שבקי בבעילות נאמן בטענתו, מכיון שבוגרת צעירה פתחה דחוק. אבל לכל הדעות, כשהבוגרת מבוגרת אין הבעל נאמן בטענת בתולים, משום שיש בוגרות מבוגרות שאין להם לא דמים ולא דוחק.

ה. נימוקים נוספים להיעדר טענת בתולים בזמן הזה

במקרים רבים, בדורנו, אין הבעל נאמן לא בטענת דמים ולא בטענת פתח פתוח, משני נימוקים נוספים:

נימוק ראשון: בדורנו השתנתה צורת הטיפול ההיגיני בתקופת הוסת: הרבה מבנות ישראל מכניסות לנרתיק בימי ראייתן מוך דחוק קשה בצורת טמפונים, וקיימת אפשרות שהטמפונים הנדחקים בנרתיק גורמים במשך השנים להרחבת הפתח בקרום הבתולים דרכו יוצא דם הווסת; לפיכך הבעל סבור שאין לאשתו בתולים. כך גם עולה מחוות דעת רפואית שקבל כותב השורות מהרב יואל וד"ר חנה קטן:

12. ראה פרק ב' ופרק ג' לעיל.

13. ראה פרק ג לעיל.

"הטמפונים... במקרים רבים הם מרחיבים את הפתח של קרום הבתולים, עקב לחץ חוזר ונשנה על האזור הזה, כך שהפתח מתרחב גם בלי שתהיה קריעה גמורה של הקרום... בהחלט יכול להיות שבשימוש לא זהיר בטמפונים יקרע לגמרי קרום הבתולים עוד לפני התשישי הראשון"¹⁴.

מצב דומה מצינו גם בתקופת חז"ל, שאם כתוצאה מהחקירה שחוקר בית הדין את הבעל עולה שיש לחוש שמא היטה, אינו יכול לטעון טענת בתולים. על כן שאל רבן גמליאל את הבעל "שמא הטיחה" (כתובות י, א). כך גם נפסק בשו"ע (אה"ע"ז סח, ו):

"טען טענת פתח פתוח, אומרים לו שמא הטיח או לא בעלת בנחת, ולפיכך לא הרגשת בדוחק".

מצב הבוגרות בזמן הזה דומה למצב של בועל בהטיה שאינו נאמן לטעון פתח פתוח מצאתי, כי יתכן שהבעל הרגיש הרגשת פתח פתוח בגלל שהנקב התרחב במקצת כתוצאה מהשימוש בטמפונים, מבלי שהבתולים נקרעו. לפיכך גם לפי שיטת הר"ח והרי"ף – בזמן הזה אין הבעל יכול לטעון טענת פתח פתוח. מציאות זו מסלקת גם את היכולת לטעון טענת דמים, כי בנוסף לגילה המבוגר יחסית – קיימת גם אפשרות שבשימוש לא זהיר בטמפונים הבתולים נקרעו לגמרי, ולפיכך אין יוצא דם בשעת הבעילה.

נימוק שני: בעבר הלא רחוק היה מקום להעמיד כל אשה בחזקת כשרות, כמובא במסכת כתובות (יב, ב) שלדעת רבן גמליאל אשה שלא נמצאו לה בתולים נאמנת בטענתה כשאומרת שנאנסה אחר האירוסין, משום "דאמרינן אוקמה אחזקה". הר"ן (שם דף ד, ב, בדפי הרי"ף ד"ה "אלא") מפרש: "שחזקת בנות ישראל שאינן מזנות". לפיכך, יכול הבעל לטעון טענת מקח טעות כשלא נמצאו בתולים, משום שהיה סבור שאשתו בחזקת כשרות כחזקת כל בנות ישראל.

למרבה הצער, כדורנו חלה פירצה בתחום הצניעות והמוסר. על כן טענה זו יוכל לטעון הבעל רק על אשה שקבלה חינוך של צניעות וקדושה, וגם אופיה והתנהגותה מעידים על התאמה והזהרותה עם החינוך שקבלה. אבל אשה שקבלה חינוך מתירני אינה נכללת בחזקה הוורדית של בנות ישראל שאינן מזנות, לפיכך לא יוכל בעלה לטעון על אשה מסוג זה טענת פתח פתוח או טענת דמים. הבעל היה צריך להעלות על דעתו שקיימת

14. קריעת קרום הבתולים ע"י טמפונים, לכאורה אינה שונה מקריעת הבתולים כמוכת עץ. על כל המשחמע מכך מבחינה הלכתית, (וראה פרק ז להלן שיתכן והרבר תלוי במחלוקת ראשונים). לעומת זאת בהעדר דמים עקב הטיה, לכל הדעות האישה מוגדרת כבתולה ולא כמוכת עץ. -- העורך.

אפשרות שהמיועדת להיות אשתו נבעלה לפני הנישואין. הוא לא היה זכאי להניח כהנחה פשוטה, שאשה זו יוצאת דופן מכלל החברה שבמסגרתה התחנכה.

אמנם גם אשה זו, אם הטעתה אותו ואמרה לו לפני הנישואין שלא נבעלה, והתברר לו אחרי הנישואין שהיא בעולה, באופן עקרוני הבעל יכול לטעון טענת בתולים; אבל גם במקרה זה למעשה אינו נאמן בטענת בתולים, כי אין הוכחה מטענתו שהאשה נבעלה, שהרי קיימת גם אפשרות שלא נבעלה, ופתחה פתוח ואין דם יוצא בגלל הנימוקים האחרים שהוזכרו לעיל; אלא אם כן באו עדים שהעידו שנבעלה, או שהאשה הודתה שנבעלה¹⁵.

ו. בדיקת הבתולים על ידי רופא

לפי האמור נראה, שבדיקת רופא בימינו אינה יכולה לקבוע בצורה וודאית אם האשה נבעלה לפני נישואיה, כי גם אם נמצא קרע בבתוליה אפשר שהוא נגרם כתוצאה משימוש בטמפונים.

אלא שיכולה להיות תועלת בבדיקת רופא בדוגמה הבאה:

כלה נשאלה לפני נישואיה על ידי החתן אם היא עדיין בתולה, והשיבה בחיוב. אחרי החופה טענה שהיא נדה, לפיכך לא התייחדה עם בעלה. צורת התנהגותה עוררה את חשד החתן שהיא מסתירה ממנו את עובדת היותה בעולה, ומתוך כך עזב החתן את ביתם. הזוג הגיע לבית הדין הרבני, שם תבע החתן לגרשה בחשד שהיא בעולה. בסופו של דבר הסכים החתן לשלום בית ולחיות עם אשתו, בתנאי שתעבור בדיקה אצל רופא שיאשר שבתוליה נשארו עדיין בשלמותם. האשה נבדקה, ובבדיקה נמצא קרע בבתולים.

נראה שאין בדיקה זו מהווה הוכחה שהאשה נבעלה לפני הנישואין, כי אפשר שהקרע נגרם על ידי השימוש בטמפונים. עם זאת יתכן שבדיקה מסוג זה יש בה לפעמים תועלת, משום שהיא מהווה גורם מחשיד, וכתוצאה מבדיקה זו האשה עשויה להודות שנבעלה. אבל נראה יותר, שהתועלת העיקרית בבדיקה זו יכלה להיות אילו היו מתגלים מימצאים חיוביים – שהבתולים נשארו בשלמותם. מימצאים אלו היו מסייעים לרצות את החתן, שהרי התמלאה דרישתו, והוכח שכלתו בתולה, ובכך היה חוזר השלום על כנו.

¹⁵. ראה פרק ח להלן.

ז. האם שימוש בטמפון, יכול לעשות אשה מוכת עץ?

לאור השינוי שחל בדורנו כתוצאה מעליית גיל הנישואין, אשה שלא נמצאו לה בתולים, וטוענת שלא נבעלה לפני הנישואין, אינה צריכה לפרט בבית הדין מדוע לא נמצא לה דם; שהרי בית הדין יודע שאין הכרח שימצא דם אצל המבוגרת, ועל כן בית הדין טוען במקומה שזו תופעה טבעית סבירה אצל הבוגרות בתקופתנו.

מאידך, אם היא עצמה תטען שהיעדר הדם נגרם כתוצאה מקריעת הבתולים על ידי טמפון, כגון שהרגישה פעם כאב בשעת הכנסת הטמפון, לכאורה היא יתחשב בכך למוכת עץ, ומפסידה מקצת מכתובתה לדעת חכמים, כמובא במשנה (כתובות, יא, א):

”הגדול שבא על הקטנה, וקטן שבא על הגדולה, ומוכת עץ, כתובתן מאתיים דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים, מוכת עץ כתובתה מנה.”

גם אם הבעל לא ידע לפני הנישואין שהיא מוכת עץ – אינה מפסידה אלא מנה, כמבואר בגמרא (יא, ב): ”מוכת עץ, בין הכיר בה בין לא הכיר בה, כתובתה מנה.” גם בשולחן ערוך (אהע”ו, סז, ה) נפסק: ”מוכת עץ כתובתה מנה, ואפילו לא הכיר בה וכנסה על מנת שהיא בתולה שלמה.”

גם אם נצא מתוך הנחה לכאורה שבגלל השימוש בטמפון – האשה נחשבת למוכת עץ, נראה שאינה מפסידה אלא מנה, אבל אינה מפסידה תוספת כתובה. על ההבדל בין מנה לתוספת, יש ללמוד מדברי המהרי”ט (אהע”ז סי’ טו) שכתב שכשקיימת הוכחה ברורה שאשה נבעלה קודם לנישואין, הרי זה מקח טעות. על כן לדעתו אפשר שאין לה תוספת כתובה, ”דאדעתא למשקל ולמיפק לא כתב לה”. גם השולחן ערוך (אהע”ז, סח, ח) פסק, שאם קיימת ראייה ברורה שאשה נבעלה לפני נישואיה, האשה מפסידה תוספת כתובה. אבל המהרי”ט מוסיף, שגם אשה בעולה, שנישאת בשנית – אפשר שמפסידה תוספת כתובה אם ידוע שזינתה לפני הנישואים השניים. המהרי”ט מנמק את שיטתו שאשה זו נפגמה, והרי זה מקח טעות; על כן אפשר שמפסידה גם את תוספת כתובתה, משום שאשה זו עומדת להוציאה, והבעל לא כתב לה כתובה ותוספת מתוך הנחה שיצטרך להוציאה מביתו.

לפי נימוק זה עולה שרק אשה שנישואיה מוגדרים כמקח טעות – מפסידה תוספת כתובה, ”דאדעתא למשקל ולמיפק לא כתב לה”. לפיכך נראה שאשה שהתגלה שהיא מוכת עץ אינה מפסידה תוספת כתובתה, כי אין נישואיה מוגדרים כמקח טעות, שהרי מבואר בסוגיא (שם יא, ב) שאילו נישואי מוכת עץ היו מוגדרים כמקח טעות – היתה מפסידה כל כתובתה, משום ש”מקח טעות לגמרי משמע” (ראה רש”י שם ד”ה ”מקח טעות”);

ומכיון שיש לה כתובה מנה, הרי זו הוכחה שאין נישואיה מוגדרים כמקח טעות. עולה מכאן, שמוכת עץ, אפילו כשלא הכיר בה – אין נישואיה מוגדרים כמקח טעות, ומפסידה רק מנה. לפיכך יש לה גם תוספת כתובה, מכיון שבעלה אינו עומד להוציאה בשל כך.

ההפסד שנגרם לאישה בגלל היותה מוכת עץ אינו גדול, כי מאתים זוז ערכם שווה לק"ג כסף טהור (ראה פד"ר יא, 365, פד"ר יד, 187, 188), לפיכך מנה שהוא מאה זוז שוויו 500 גרם כסף טהור (כמה מאות ש"ח, במחירי ראשית תשנ"ז). הפחתת סכום זה מהכתובה אינה משמעותית כל כך ביחס לסכום הכללי של הכתובה, שכולל גם נדוניא ותוספת כתובה, שסכומם בדרך כלל עולה בהרבה על סכום זה (ראה פד"ר יד, 187, 188).

אלא שההנחה שאשה שכתוליה נקרעו על ידי טמפון נחשבת למוכת עץ תלויה לכאורה במחלוקת ראשונים בין תוס' רי"ד לבין התוס' על הדין: בסוגיא שם (יא, ב) נחלקו האמוראים בקטן שבא על הגדולה: לדעת רב הרי היא כמוכת עץ שכתובתה מנה, ולדעת שמואל – לא עשאה מוכת עץ, כי אין מוכת עץ בבשר.

תוספות רי"ד מפרש:

"רב אמר עשאה מוכת עץ: פירוש, כיון שהוציא בתוליה, אע"ג שאין ביאתו ביאה – לא גרע מעץ הנתקע, וכתובתה מנה לרבנן. ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר: פירוש בשר אדם, ואי בעולה לא הויא – מוכת עץ נמי לא הויא; והרי היא כאילו מיעכה באצבע – שממעכת בתוליה באצבעה – לא הפסידה כתובתה מאתיים, כיון שאין כוונתה אלא שלא להצטער תחת בעלה. ומוכת עץ דפליגי רבנן, משום דהוי שלא לדעתה ומיסנייא בהכי."

לפי שיטת תוספות רי"ד עולה, שאשה נחשבת למוכת עץ רק כשהבתולים הוסרו בעל כרחיה והרי זה פגם – "ומיסנייא בהכי". אבל כשהבתולים הוסרו על ידי פעולה רצונית שנעשתה לתועלת, כגון למניעת צער תחת בעלה – אינה נחשבת למוכת עץ. לפי דבריו, יש מקום לומר שגם אשה שכתוליה נקרעו על ידי שימוש בטמפון – אינה נחשבת למוכת עץ, משום שפעולה זו נועדה לתועלת היגיינית.

אמנם אפשר לחלק קצת: במקרה הנדון בתוספות רי"ד – הבתולים הוסרו בכוונה תחילה, מה שאין כן בשימוש בטמפון – הבתולים נשרו שלא בכוונה, ושמא יש לדמותה לנפגמה בעל כרחיה! אבל מסיום דברי תוספות רי"ד, נראה שרק מוכת עץ מפסידה מכתובתה. תוספות רי"ד מנמק את שיטתו: "משום דהוי שלא מדעתא ומיסנייא בהכי."

כלומר, מאחר שהחבטה נעשתה שלא מדעתה – הרי זו פעולה של נזק, לפיכך נעשית פגומה ושנואה על בעלה כשהוזקה ונפגמה בעל כרחו, ובסגנונו של התוספות רי"ד – "ומיסנייא בהכי". מה שאין כן כשבתוליה נשרו על ידי שימוש רצוני בטמפון – לא נעשית מוכת עץ, כי פעולה זו נועדה לשמירה ההיגיינית המקובלת אצל רוב הנשים, על כן אין האשה נפגמת בעיני בעלה, כי בהשוואה לשאר הנשים לא עשתה מעשה חריג.

תוספות רי"ד כתב עוד, שקטן הבא על הגדולה כתובתה מאתיים גם אם השיר את בתוליה. נימוקו הוא שהרי ביאת קטן אינה נחשבת לביאה, ממילא יש להחשיב ביאה זו כהשרת הבתולים מרצון לצורך – כדי שלא תצטער תחת בעלה. כך גם נכתב בשיטה ישנה בשיטה מקובצת, וכן דייק בשיטה מקובצת מדברי רש"י.

אבל מדברי התוספות נראה לכאורה שגם בהשרת בתולים שנעשית מרצונה של האשה נעשית מוכת עץ. התוספות (שם ד"ה "ושמואל") כתבו על קטן שבא על הגדולה: "בלא השיר בתולים מיירי, דאי בהשיר למה יש לה להיות פחותה ממוכת עץ." כך גם פסק הרא"ש (יא, ב) וכך נפסק בשולחן ערוך (אהע"ז, סז, ד).

עולה לכאורה לפי התוספות והרא"ש, שגם אם השירה את בתוליה בפעולה רצונית – מפסידה מכתובתה מנה, שהרי מעשה זה דומה לקטן שבא על הגדולה והשיר בתוליה, שאמנם ביאתו אינה ביאה, אבל כתובתה מנה, אע"פ שהשרת הבתולים נעשתה על ידי פעולה רצונית.

לפי דרך זו פסק בספר "להורות נתן" (חלק ה סי' צא, ראה אוצר הפוסקים סז, ס"ק י, ד) שאשה שקרום בתוליה היה סתום לגמרי, ונפתח על ידי רופא כדי לאפשר לדם נידתה לצאת – יש לה דין מוכת עץ, שכתובתה מנה, שהרי להלכה נפסק בשולחן ערוך כדעת התוספות והרא"ש.

אבל לענ"ד נראה שאין ללמוד מדברי התוספות והרא"ש, שבגלל טיפול רפואי האשה נחשבת למוכת עץ. המחלוקת בין התוספות והרא"ש ובין התוספות רי"ד ושיטה ישנה היא בנושא של קטן הבא על הגדולה בלבד: לדעת התוספות רי"ד אינה כמוכת עץ, ולדעת התוספות והרא"ש הרי היא כמוכת עץ; לדעת התוספות אשה זו מוגדרת כמוכת עץ משום שנפגמה ונשרו בתוליה בדרך מכוערת של ביאת קטן, על כן היא פגומה ושנואה על בעלה, כי אין עדיפות לאשה זו על מוכת עץ שנחבטה, שנעשית פגומה ושנואה על בעלה משום שנפגמה בדרך של נזק. אבל אשה שהשירה את בתוליה בצורה רצונית, לתועלת רפואית – אינה נעשית פגומה בעיני בעלה גם לדעת התוספות והרא"ש.

על כן נראה, שאם נקרעו הבתולים כתוצאה משימוש בטמפון אינה מפסידה מכתובתה, כי הפגימה נגרמה מצורת הטיפול ההיגיני המקובל בדרונו אצל הנשים, ואינה נעשית פגומה בעיני בעלה. בפרט שכוונתה לא היתה להשיר את הבתולים, אלא עשתה פעולה סבירה שנועדה לתועלת היגינית.

גם מדברי הרשב"א (בשטמ"ק שם ד"ה "אמר רבא הכי קאמר") נראה, שקיים פגם מיוחד בהשרת בתולים על ידי ביאת קטן. הרשב"א מנמק מדוע ביאת קטן מבטלת את חן האשה בעיני בעלה:

"אבל קטן הבא על הגדולה, אף על פי שהוא אינו ראוי לביאה – היא ראויה לביאה, וכיון שנעשה בה מעשה כלל אחר שנראית לביאה – בטל חינה, שאין הולך אחר ביאתו אלא אחר ביאתה, והרי זו כמוכת עץ, שאינו בן ביאה."

עולה מדברי הרשב"א, שהגורם להפסד כתובתה בשיעור מנה תלוי בביטול חינה של האשה בעיני בעלה כתוצאה ממעשה שפוגם, הן בגלל כיעורו – כמו ביאת קטן, הן בגלל שנעשה בעל כרחו בצורה של נזק ופגימה על ידי חבטה. לפיכך נראה, שכשנשרו בתוליה תוך כדי טיפול רפואי לתועלתה ובריאותה – לא בטל החן אפילו במקצת, ואינה מפסדת כלום מכתובתה.

קיים נימוק נוסף שאשה שטוענת שבתוליה נשרו כתוצאה משימוש בטמפון אינה מפסדת כלום מכתובתה: כי גם אם טוענת שהרגישה פעם כאב בשעת הכנסת הטמפון – לא ברור שנשרו מיד כל בתוליה, כי אפשר שנשרו רק מקצת בתוליה, ושאר בתוליה נשרו מאוחר יותר מאליהם כתוצאה מגידולה והתפתחותה הטבעית. על כן אינה מפסידה מכתובתה מאומה, כי נראה מדברי שיטה ישנה (בשיטה מקובצת שם) שאינה מפסידה מכתובתה אלא רק אם נשרו כל בתוליה מחמת המכה, אבל לא כשנשרו מקצתם. באוצר הפוסקים (ס"ק י, ב) כתב גם בשם ספר פרי הארץ (ב, ד) על פי הנימוקי יוסף יבמות (יט, א, ד"ה "מוכת עץ") שרק אם נשרו כל בתוליה נחשבת למוכת עץ, אבל לא כשנשרו מקצת בתוליה.

על כן, גם אם נצא מתוך הנחה שהאשה נחשבת למוכת עץ בקריעת בתולים על ידי שימוש בטמפון, אין להחשיבה כמוכת עץ אלא רק כשנשרו כל הבתולים, אבל לא כשנשרו מקצתם.

ח. האפשרויות של טענת בתולים בזמן הזה

על אף שבזמן הזה בדרך-כלל הבעל אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח או טענת דמים, קיימים גם בזמן הזה שתי אפשרויות לטעון טענת בתולים:

א. כשיש הוכחה ברורה, כגון עדים שראו שנבעלה.

ב. כשהאשה מודה לדברי בעלה שנבעלה קודם נישואיה.

בשני מקרים אלו האשה מפסידה הן את עיקר הכתובה והן את התוספת, כמובא בשו"ע אהע"ז (סח, ח):

"אף כשאמרו שטענתו על הבתולים טענה, אינה מפסדת אלא עיקר כתובתה, אבל התוספות יש לה, אלא אם כן נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה, או שהודתה לו שהיא בעולה קודם שתתארס והטעתו."

מדברי הבית שמואל (סז, ד) נראה שמפסידה את הכתובה והתוספת גם אם לא הטעתו בפירוש, אלא שלפני נישואיה שתקה ולא אמרה שהיא בעולה, ואחר נישואיה הודתה שנבעלה. בסימן אחר (קיו, א) כתב הבית שמואל דברים מפורשים יותר:

"וכללל היא לשיטת המגיד, בעלת מום אע"ג דאפשר לו לבדוק אותה, מכל מקום הואיל דהיא יודעת דהיא בעלת מום היה לה להודיע לו, ואין לה כתובה ותוספת כתובה... ודומה למה שנאמר בש"ס ובחושן המשפט סימן שלג כל שבעל הבית והפועל יודעים או אינם יודעים – מוטל ההפסד על הפועל, ואינו יכול להוציא מן בעל הבית אלא כשהבעל בית יודע והפועל אינו יודע."

לפיכך אם האשה קיבלה חינוך של צניעות וקדושה, וגם התנהגותה הרגילה מעידה על הזדהותה עם חינוך זה – עליה להודיע לבעלה לפני הנישואין שהיא בעולה. אם לא עשתה כן בעלה יכול לטעון אחר הנישואין טענת בתולים – אם האשה הודתה שנבעלה או שבאו עדים שנבעלה. אבל אם היא קיבלה חינוך מתירני ושתקה לפני הנישואין – אין בעלה יכול לטעון טענת מקח טעות, כמו שכבר התבאר בפרק ה לעיל.

בזמן חז"ל היתה קיימת אפשרות נוספת לאמת את דברי הבעל שטוען שאשתו נבעלה לפני קידושה: הבעל יכול לטעון טענת בתולים אם נהגו להעמיד שושבינין לבדוק את הסדינים אחרי התשמיש הראשון, ולא נמצא דם על הסדין, כמובא במסכת כתובות (יב, א, ראה גם לעיל א). גם בשולחן ערוך (אהע"ז סח, ב) נפסק שיש מקומות שנוהגים להעמיד עדים "למשמש, שלא ינהגו מנהג רמאות".

אבל בזמן הזה לא יוכל הבעל להסתייע בהוכחה זו, גם אם שושבינים יבדקו את החדר לפני כניסתם לחדר ואחר יציאתם כדי שלא יוכל להעלים ראיות, כי כבר נכתב לעיל שבגיל הנישואין המקובל בזמן הזה, אפשר שלא תראה דם. מה שאין כן בתקופת חז"ל – המנהג היה שהאשה נישאה סמוך לגיל בגרותה, ובעיקר – בתקופה שלפני בגרותה, לפיכך כשקיימת היתה הוכחה ברורה שלא נמצא דם יכל להפסידה כתובתה, כי אצל אשה בגיל צעיר מצוי דם בתולים.

ט. חיוב חתן בקריאת שמע בהיעדר טענת בתולים

כתוצאה מהיעדר האפשרות לטעון טענת בתולים בזמן הזה כמובא לעיל – יש לחייב חתן בקריאת שמע בזמן הזה מן התורה.

חתן פטור מקריאת שמע מעיקר הדין כמובא במשנה ברכות (טז, א). מקור הדין לפטור החתן מובא בגמרא (שם יא, א):

"בשבתך בביתך – פרט לעוסק במצוה, ובלכתך בדרך – פרט לחתן. מכאן אמרו, הכונס את הבתולה פטור, ואת האלמנה – חייב."

ההבדל בין בתולה לאלמנה מבואר בגמרא שם: "האי טריד, והאי לא טריד". כלומר: הכונס את הבתולה – טרוד, שמא לא ימצא לה בתולים (רמב"ם הלכות ק"ש פ"ד ה"א), מה שאין כן הכונס את האלמנה (ראה גם רש"י שם ד"ה "ובלכתך בדרך").

במשנה אחרת (שם, טז, ב) נחלקו התנאים, אם מותר לחתן לקרוא קריאת שמע:

"חתן אם רוצה לקרוא קריאת שמע לילה ראשון – קורא, רבן שמעון בן גמליאל אומר – לא כל הרוצה ליטול את השם יטול."

הרי"ף (דף י מדפי הרי"ף) פסק שהלכה כתנא קמא. אבל הרא"ש (סוף פרק ב) והרמב"ם (קריאת שמע ד, ו) והטור (או"ח ע) פסקו כרבן שמעון בן גמליאל, שחתן פטור מקריאת שמע, משום חשש יהורא.

התוספות (שם, יז, ב ד"ה "רב שישא") כתבו, שבזמן הזה, גם לדעת רשב"ג, יש לחייב חתן בקריאת שמע:

"ומיהו אנו שבשום פנים אין אנו מכוונים היטב, גם חתן יש לקרות, דאדרבא נראה כיוהרא אם לא יקרא, כלומר: אני מכוון בכל שעה."

עולה מדברי התוספות, שבזמן הזה – חתן דווקא חייב לקרוא קריאת שמע כדי שלא יהיה נראה כנוהג ביוהרא. כך גם פסק השולחן ערוך (או"ח,

ע, ג): "והני מילי בזמן הראשונים, אבל עכשיו שגם שאר בני אדם אינם מכוונים כראוי – גם הכונס את הבתולה קורא."

לפי דברי התוספות ופסק השולחן ערוך, חתן חייב בקריאת שמע רק מהנימוק שלא יהיה נראה כנוהג ביוהרא, אבל מעיקר הדין החתן פטור מן התורה.

אבל לפי המובא לעיל, שבזמן הזה אין אפשרות לטעון טענת בתולים - החתן חייב בקריאת שמע מעיקר דין תורה. דינו של החתן בזמן הזה כדין חתן שנשא אלמנה, שחייב בקריאת שמע משום שאינו טרוד; שהרי אם יטען טענת בתולים – טענתו לא תתקבל, הן בגלל גילה המבוגר של הכלה, והן בגלל השימוש המקובל בטמפונים.

י. הריון מביאה ראשונה

לפי המבואר במאמר, יש לדון על ענין הריון מביאה ראשונה:

בתקופת חז"ל אשה לא היתה מתעברת בכיאה ראשונה, כמבואר במסכת יבמות (לד, א):

"והא אין אשה מתעברת בכיאה ראשונה!"

עם זאת מבואר בסוגיא שם שכלל זה מותנה בהימצאות הבתולים בשעת הביאה הראשונה. לפיכך מבואר בגמרא (שם לד, ב) שתמר אשת יהודה השירה את בתוליה באצבע לפני הביאה, והתעברה מביאה ראשונה. מדברי חז"ל נראה שנוכחות הבתולים בכיאה הראשונה מונעת הריון.

בדורנו ידוע על תופעות שנשים נכנסו להריון מביאה ראשונה. לכאורה אפשר להסביר תופעה זו, משום שהשתנה טבען של הנשים בדורנו. אבל אפשר גם להסביר את ההבדל בין דורנו לתקופת חז"ל בעליית גיל הנישואין: בזמן חז"ל הנשים נישאו בגיל צעיר בהגיען לפירקן (12-12/2). בגיל זה יוצא דם בתולים בשעת הביאה הראשונה, כמבואר בפרק ג לעיל, לפיכך האשה לא התעברה מביאה ראשונה.

לעומת זאת בדורנו – הנשים נישאות בגיל מבוגר יותר; בגיל זה הפתח שבקרום הבתולים הולך ומתרחב, הדם הנוזל בקריעת קרום הבתולים הולך ומתמעט, וקיימת אף אפשרות שבשעת הביאה לא יצא דם כלל.

כמו כן, קיימת אפשרות שהשימוש בטמפונים מרחיב את הפתח שבקרום הבתולים, לפיכך יתכן עיבור מביאה ראשונה בגלל היעדר הבתולים או לפחות אי-קריעתם בזמן התשיש הראשון.

יא. מסקנות

א. לדעת רוב הראשונים הבעל נאמן בטענת פתח פתוח להפסידה את עיקר הכתובה, אבל לא את התוספת, ובטענת דמים – מפסידה גם את התוספת.

ב. במקום שהיה מקובל להביא עדים לבית החתן והכלה, והבעל לא הביא עדים – אינו יכול לטעון טענת בתולים.

ג. לדעת רוב עמודי ההוראה על פיהם פסק השולחן ערוך, בבגורת לא ניתן לטעון טענת פתח פתוח, אבל ניתן לטעון טענת דמים.

ד. בזמן הזה בגלל עליית גיל הנישואין לכל הדעות לא ניתן לטעון טענת בתולים, וכן בגלל השימוש הנפוץ בטמפונים, ו/או בגלל ההתנהגות המתירנית של חלק מהנשים לפני הנישואין.

ה. אשה שנבדקה אצל רופא אחר נישואיה לפני שנבעלה לבעלה ונמצא קרע בבתולים, אין זו הוכחה שנבעלה, כי יתכן שהקרע נגרם בגלל השימוש בטמפונים.

ו. אשה שטוענת שבתוליה נקרעו על ידי שימוש בטמפון – יתכן שאינה מוגדרת כמוכת עץ, ויש לה כתובה ותוספת כתובה.

ז. אשה נחשבת למוכת עץ להפסידה חלק מכתובתה רק אם נשרו כל בתוליה, ולא כשנשרו מקצתם.

ח. אשה שהטעתה את בעלה לפני הנישואין ואמרה לו שהיא בתולה, ואחרי הנישואין באו עדים שנבעלה, או הודתה שהיא בעולה – מפסידה כתובה ותוספת.

ט. אשה שלפני הנישואין שתקה ולא אמרה לבעלה שהיא בעולה, ואחרי הנישואין התברר שהיא בעולה – אם היא קבלה חינוך של צניעות מפסידה כתובה ותוספת, ואם בעלה ידע שהיא קיבלה חינוך מתירני – אין זה מקח טעות.

י. חתן פטור מקריאת שמע מדין תורה, וחייב רק מתקנת חכמים; אבל בזמן הזה, שאין לו טענת בתולים – חייב בקריאת שמע מן התורה.

יא. בזמן הזה אשה יכולה להכנס להריון מביאה ראשונה.